

926 (109)

K 34/82

73

37 Maletso, le 38 Leweletso. Ka moka maina a ka gôdimu ke a dikhoru. Ke ôna dithôgô tša maina a la a go ngodiwa ka dithôpha.

S. 6 S. 7: maina a bošoboro le a gobolla.

69 Bošoboro le bogaala bo na le maina, maina. Maina a, a fela. Ke gore a hwella. A bošoboro a fediša ke go bolle. A go bolle a fediša ke ge a tšere mosadi. Monna mo a na le mosadi, a ba le ngwana, maina a gwe a nyaka go hwella ka gobane go ta gola gore papagwe mokele. Ba mmitšha ka leina la ngwana wa gwe. A tala kudu bjale ka a a ngodilwego ka mo gôdimu.

70 (a) A bošoboro ke a a ka fathe ka go:-
Magatšane, Maradiya, Theogwanyane, Thevagadi-
mê, Ntšhamamane, Theporane, mokhoša, Mpaparu-
tê, mogothô, Katang le Katile.

70 (b) Maina a gobolla le ôna a tala kudu. Ke a a :- Maranrane, Moravane, Madima, Malobane, mogwaša, Kokobetsa, Mathulamise le Kekane.

926

K34/82

74

72 Dipolabolo tša molaudišiši yo mongwe mabapi le maina a go-bolla. Go rediwa ga ôna, a še molaô wa the gagešišu aowa ke molaô wa Bopedi (ba maroteng). Bjale ka mono boroka ke ka goe-tšiša fêla. Ka baka le we, a no bitšiša matšatši a the makae ke moka a hwella. Khanthe bona beng ba maroteng, ba bitšana ka ôna, go fithêla ba e ba banna. Ka mono boroka a tala. He bona ba we o hwetšanago ba e thêla ôna, ke batho ba ba tšwago ba le gona Bopedi. Ka tšhupô bjale ka dikhofo tše: Thobetsane le mathakwana (mahlakwana)

73 Thalošo ya maina a mašoboro.

Magatane. O ilê a hwetšana leina le we ka baka la go tiya kudu. Go tiya ke go gatapiša. He go bina le gona a be a ba gatapiša. Ke gore a be a ba phala.

Maradiya. Ke go radiya. O rakiša motho bjale wa ve kowa o mo tswara ke moka a boêla morago, wena wa ketêla pele. Nkabe o mo tswere o diyo radiya, O ilê a vêla ke mathumaša ka baka la go bina ga gwe. Ba ve kowa ba mo tiêla moropa ga boete ke moka

926

K34/82

75-

go bineng a ba radie. Ba tei ba meropa ba gakanêga. Ke moka a thomé go ba tiya. Ba napa ba mo rêla leina la maradiya.

The-rogwanyane. Go be go na le mmoto, kha-upri le mošata. Ge a nyaka gore mašoboro le mathumaša ba khobakane. A be a namêla mmoto o we, a letše le ngwane. Ge ba ka diêga go khobakana, ge ba fitha o wa ba tiya. Ke letsitše le ngwane ke le gôdimu ga mmoto wa the-rogwanyane bjale la the ke la bônala. Malokwane a bolabudišwi. Ke moka ba napa ba mmitša ka gore ke The-rogwanyane.

The-ragadime. Ba ilê ba mofêla lona ka ba-ka ~~le~~ gore mo a tiya mathumaša, a be a raga ~~le~~ ka moletse. O ilê a hwetsšana leina le we ka baka le we.

Ntšhamamane. O ilê mo a epella koša ya bošoboro a lebala, a re, khoši ntšha mamane. Khanthe tswanêlô ba re, khoši ntšha namane. Molaô wa mašoboro mo ba thuba le mathumaša, khoši o ntšha khomo. Khomo e we e bolaiwa ke bona ka diata le ka melaô.

926

K34/82 76

Ke tšhupō ya gore ba godile ba kaya go bolla. Ge e ilê ya ba šita, ba ka the ke ba ya go bolla ka gobane e thale ba ba unyana. Ba ilê ba re ke Ntšhamamane.

Theporane. Thopa mo e fedile ke thepora. O e ripa e le e telele, ge o tiya ka yōna ke moka e ya ripêga ya ba thepore. Bjale mo go bolwabolwa ka bokopana bja gwe. Ba napa ba re ke Theporane. Ke gore ge a tiya motho ka thupa, o no mo tiya le ge e thepore.

Mokhuša. Morogō wa tala a be a tha ji, a be a fêla a re nna ke nna mokhuša ke nya-ka mokhuša. Ke moka ba napa ba re ke mokhuša. Bona beng bapedi ba re mokhuša.

Mpaparutê. Ke lešoboro le legolo. O feta mašoboro ka moka ka bogolo. O re a le bjale a khone go bina. Ba re ke mphaphatê. Ke gore ba bangwe mo ba binêla gona, yêna o binêla gošele. Ke ge a hwetšana leina la mpaparutê.

Mogotho. A be a tha tii mathumaša. Le-šoboro ge le tiya mathumaša, ke ge ba

926

K34/82

tha mo tiele meropa le go mo ^{epella} epêlêla mo-
 a bina. Bjale yêna a be a tha ba tii, a
 be a no ba gotha ka khati. Bjale ke ge ba
 mo rêla leina la mogotho.

Katang. Ke go boêla moragô, ge motho a
 khôna go bina, yo mongwe le yo mongwe o
 nyaka go mmôna. Go bôna mo we ga bona
 ke go khobakana khaufsi le mmini ka go
 khobakana ga bona, mmini o ta ba a tho-
 ka lebata la go bina. Yêna mong o ta so-
 kologa a ba tiya, a dutš'i a ba botš'a gore
 katang ka thamovago. Ke ge ba napa ba mo
 rêla leina la Katang.

Katile goba Katile. Bapedi bare Katile. Ba-
 voka bare katile. O ilê a bôna khoš'i e tha
 ntšhe noma ka pela. Ka tšatš'i le le ngwe
 a bôna le thuma^{sa} le tha ta khole-nyana le mo-
 šata. O ilê a togêla go bina, a kitimêla
 le thumaša. Batho ba gopola gore o ya go
 mo tiya. Khanthe a go bjale. Ge a fittha,
 go yêna, ba bôna ba katana. Ngwanenya-
 na a ba ka fathe, yêna a ba ka gôdimu.
 Ba ilê ba diyo tswesša, Khoš'i e ilê ya ba
 ntšha. Ge ba epêla, bare nka be e the be

katile e be ve ta tšwa neng.

73+ Lešoboro a le na molato. Le gela, a ve go mo kata, a mo robale, e be molato o the gona. Polabolo ya mo lešoboro le ilê la diya phôšô mabapi le basadi, ba ve ke bothôla. Ditaba tša nthé a di tšwele khakala. Ge bothôla e le bjangbja mpa. Mothang a belêgago ngwana, ngwana yo we o wa bolaiwa. Nta ya monopo a e tswale ngwana. Khoši e ile ya bôna gore ba ka ba ba thôla, ke ge a ba ntšha.

74 maina a gobolla a na le diêtô. Ba e thêta ka ôna. Ke nnete ka mono boroka a gona a go bolla. Thêto ya bona ya gobolla, ba no ve, koma ya bana banna, thaka la ma-lešapane. Ke gore taba e we a e bolabologo ke ya nnete. Ke leina le maranvane le we ba e thêtago ka lona ba we ba ile-go ba e thêla lona. Gona o kwa motho a ve, ke nna maranvane a tela di mankwe.

75 Ke ôna maina a bana. Le ge a mangwe a tha šetše fêla ke ilê ka leka ka maata go a butšiša ka dikhošo tša ôna.

926

79

K34/82

Ka gobane ke ilê ka hwetsana gore a ya ka tšona, Ke mafellô a ōna.

S. 8: Maina a gotopiwa teleng.

77 maina a go topiwa teleng ke a thekhowa. A tibiwi motheō wa ōna. Motheō wa ōna o teba ke bona makhowa. A bolwabolwa ka gore a topiwilê ka baka la gore, le go vetiwa ga ōna a tibiwi. Bona beng ba ōna, ke bona ba we ba tebago go a vetekanya. Le ga go le bjale bo mo topiwa ba nyakega kudu go phala mong maina-ina a thesotho.

78 maina a: Mošupulugo, Mokibela, Sontaga le Kheesemose. Beng ba ōna ba retšê ke baduledi ka baka la dika. Mong maina-ina a bona a gona a leloko. Bjale mong ōna ōna a nyakiwi go nyakiwa a ka gōdimu. Lebaka ke gore ke a thekhowa. Beng ba ōna a ba the nyaka gore a bitsiwe ka mokhwa o, a ngodilwego ka ōna ka mo gōdimu. Ba bitsa ka gore Monday le Sunday. Bjale a mabedi a we go gana maleme le gona a ronega ge a ka re ke nna Sturday.

926

K34/82

80

79 Maina a go topiwa a batametsa motho bokhoweng. Ge o ka bitsa motho yo moso ka la thesotho, o ta go kwatela. Yo mongwe le golwa le ka lwa, lebaka ke gore a o mothomphe, o wa mo nyatsa. Go kaone kudu, ge o ka mmitisa ka lona, le ba ba bedi. Gona o ta go botisa gore a ke le nyake, Khanthe mo thesothong, maina a thomphe, ke go bitsa ka leina la ngwana, bana. Papago mokete. Mmago mokete. Ke ona a khudiso. Ba thekhowa the, ba bangwe ba nyaka kudu go bitsiwa ka a thekhowa. Ka baka le we ke gona o mo gudisa. Ke batho ba we ba bitsiwago bo mma-thaka-a-difele. Ke gore mo gopolo wa bona, o tha duma dikharebe le mathari a maswa.

80 ~~Diema~~ tse pedi tse: A tala a e pja madiba, a sutella a maswa goba a mangwe. The golago the e lwa ke nkwe, motho a gola o wa goma. Noka e ka ba le budiba bjo bogolo bja leina. Mothang go nang pula e kholo ke moka boya hwa, go ba bjo bongwe mo go ngwe. Ge o gudile o ka the tha lwa bjale ka ge o tha tiile. Le ge banna ba bangwe ba gana maina a thomphe, a^{bo} papago mokete. A ba na thelo, go no tala pelo fela. Leina la thekhowa a le supi tho-

926

K34/82

81

mphô. Le šupa thômphô go ôna masogana. Maina a go šupa thômphô ke a bopapago mokete le thefane.

81 Maina a thekhowa: Johännine, John, Jim-Crow, Oriel, Hermès le John-Bull. Ke ngwadile maina a a tshelago a thekhowa. Ke no khôna go a ngwala, a ke tšebe go a thaloša ka baka la gore re no a hwetsana a wele teleng ke moka ya a topa.

82. Monna ke the khate komeng o wa tēna. Monna mo a tēna komeng o tēna ka molaô. Ge a ilê a the o felletšê, a o gomela teleng, ke gona a tene ka gobune a be a tswere tela. Ke mokhwa o we ba re go monna ke thekhate. Ka go rialeng mo we, ke tša leka go a thaloša ka baka la gôna ba tibi.

83 Mary goba Marius. Mary ke kopano^{ya} monna le mosadi. Oriel ke the ripa tša lebotô la gôdimu, the na le mafasetšê. Jim goba Jim Crow ke leina la monna. Kudu go bolwabolwa ka batho ba meriri e whego ke boya bja nku, boya goba meriri e meso. Hermès. Ke morwa wa Zeus. Morwa yo we ke morumiwa wa badimu. Johännine ke la mokolobetšê. John ke la mmela wa go dira bjala. John-Bull.

Ke la dikwêro tša maesemane.

84 Maina a ka gōdimu a tibiwa, Aowa a tibiwi,
ka baka la gore u ba khone go a rethekanya. Ke ilê
ka leka ka maata go yo mongwe wa matitšhere^{gore} a
nthelele le lengwe la ôna. Diphetolo tša bona bailê
ba re, o wa gafa. Ba re tše we o dibolabola ke
tša boheteng. Ke ilê ka fogelana le bona. Ke ma
-fellô a maina a go topiwa.

S.9: Fonyenyiwa ga maina le khano

85 Nyenyo ke ya ba bagolo. Khano ke ya makha-
ta. Leina la go the loke, e be le ganiwa
ke ba bagolo. Ke gore ba teba mokhwa wa
lona. Ba gana go rêla ngwana. Ngwana o be-
legwe, ke moka ba mo rêla leina. Ge ba
teba gore mong wa leina le we a be a na
le mokhwa e mebe, ba napa ba le gana
le thale the meeting. The meeting ke gore go
thôma. Lê šupa khanotšo ya mathômô a taba
go ba thelo. Nna ke ilê ka bolaya tau ka mola-
mo. Ba nkhanetsä, ba re aowa napa o homolê.
Ke moka a gona motho yo a ka go theletsago
ka gobane ba napile ba go ganetsä the mee-
ting. Leina le we le ganiwa ka baka la gore

926

K34/82

83

leabêla le a fitiša. Ke gore ngwana mo a ka ta a-bêla mong wa leina, o ta dira go fitiša mong wa lona.

86 (a) Khanô ya maina: Ke setšê ke ngodite gore ba bagolo ba napa ba gana ge ba rêla ngwana. Bjale ke ngwala ka baka la gore thogong ya taba ke diripa tšê pedi. Ngwana o wa gana leina. Tšhupô, ke gore o lala a lla bošego. Ditaola di ta ba botšâ, ngwana o gana leina. Mabapi le lekha-ta, re hwetsana gore ke môya wa mohu yo mongwe wa ga-bô, o nyaka gore leina la gwe le tsoge. Khale yo mogolo a be a tha gane leina, la go rediwa ke baduledi goba la lelôko. Khane ke le we a ka rego mo a thalefa a hwetsana ba mmitšâ ka lona. Ge go-riwa badimung le legolo ke la lelôko ka gabane ba mo reletšê yo mongwe wa bahu ba gabô. A be a ka gana la dikwêrô, mo a bôna gore a le nyake.

87 Go gotšâ. Ke go tswana. Mosadi yo o na le mpa. O swanetšê go thokômêla gore ngwana wa gwe a theke a gotšâ ke yo mongwe. Kho-tšô e nyarêla ka mokhwa o. moima o dutšî fathe, yo mongwe a fitša a mo emeletšâ, moriti wa moemi wa ba gôdimu ga moima. Mori-

926

K34/82 84.

thi ke moka o gotsitš'e ngwana. O tša bëlêga wa go tswana le moemeletš'i. Le-gots'a le a fitiš'a. Monna o tša tšwa a e lwa le moradi wa gwe ka baka la le gots'a. Ka baka le we moima o swanetš'e go lwants'a^h motho yo a mo emeletš'ago. Kudu ge motho a bifile, a nyake le gore a mmatamêlê le go mmolabudiš'a. Motho yo we o bifilê, o bile o bifilê le leina la gwe.

88 (b) Nyenyi...ya...maina... Maina a nyel nyenyi-wa ke ba bagolo. Motho a ka tšeke a nyaka maina a gwe ka moka ga ôna. Le nyenyiwa ka baka la gore le bifilê. Ka go ratêga ke le le-bote. Gupê leina le swanetš'e go tswanêla mong wa lona. Ke lebaka le lengwê la go gniwa ga lona.

89 maina a ditumô. Ke gore ke a a tumilego kudu. Dinage tš'a khole ba a kwago empa bona beng ba ôna ba tšesugo ba ke ba ba bôna. Ba no o kwa ka tše tumô tša makwala kholê. Batho ba we ba maina a go tuma, o kare tšats'i le o mmônago, o tša hwetsšana e le motho yo mokotokoto. Ke gore a ditumô a swanetš'e batho ba ba koto. Leina le tumile, motho ke yo mosese. Bare a la moswanêla, ka baka

926

K34/82

85-

la bosese bja gwe. Ka moragô ge o gopedisîša, o ta hwetsana le tumišitše ke medirô ya gwe.

90 Go ta hurandiwa a thekhowa, gwa ngodiwa a the sotho. Lebaka la go huralla ga a thekhowa, ke gore a re a tebe. Le ge e le ôna a ratiwago kudu mabakeng a a bo lehono. Bo mamonyadiwe ba ta ngwadiwa ka golatelana ka go thaloša bo nyadiwe bja ôna.

91 (a) Maina a bo mamonyadiwe:

Makhapa. Ke mamonyadiwe ka baka la gore ke la go swanêla ditaêla. Mong wa lona ke the taêla tha ditaêla, e ke le dikhuba di no dula di nyavetsê ka dinkong bjale ka dinku. Le ge o ta kana le mong wa lona, e ke o ka no mo teba.

Khapana. Le lona le šupa motho wa the taêla fêla le šupa yo monyana. Makhapa ke yo mogolo. Ke yôna khapa ya dinku. Ke gore ya pholo. Ge motho a ka re ke wena nku, o ka lwa naê ka gobane maina a tšona a šupa botaêla. Khapana ke e nnyana.

Makene. Leina le ke mamonyadiwe ka baka la goutswa. Ke la bohodu. Mong wa lona a

926

86

K34/82

be a utswa kudu. Ka baka lewe ke mamonyadi-
diwê. Le ka no rediwa ngwana wa khoro ya
gabô fêla ka baka la khano ya ngwana leina.

Pokolo. Le nyenyiwa ka baka la mokhwa wa
maina. Ke gore ~~ba~~ng ba maina ke dipokolo. Le
rediwa motho wa kwababa. Pokolo ya mathaka.
Le baka la mathaka, ke lebaka le dinamêlanago
ka lona. Mabapi le ya motho, ke gore a fete motho.
Yo a gathanago naê ke lona. Monna le mosadi
go no swana ka gobane le yêna wa monna a
gathana le yo mosadi, a modira mosadi, a no
tšwela pele le yo a gathago naê. O bitšiwu
pokolo. mosadi wa go theke, a no kwaêlago mo-
nna yo mongwe le yo mongwe ke pokolo ya matha-
ka.

Ngwabotšetšê. Ke la mamonyadiwê ka baka
la modirô wa mong wa lona. Ke nnete leabe-
tša le a litiša. Go be go na le monna yo mo-
ngwe Bokhaga. A be a tha theele motheelo wa
mmušo. A be a na le lebelo kudu. A be a šiya
maphodisa ka lebelo. Bjale monna yo we o kile
a étêla mono naging ya gešu. Ngwana o ilê a
bêlêga mo we moteng o we a o etetšeng. Ba
ilê ba mofêla leina la moene bare ke Ngwabotšetšê

926

K34/82

87

modirô wa leabetsa. Le yêna o ilê a dira bjale ka maina a gwe. O ilê a thaga komeng. Gotha-ga ke go tšhaba a boya ka gae. Ka moragô a lalla makhoisa, a ba thunya ka the thunya. Mafellô o ilê a hwêla kholegong.

Mobu. Mobu ve phela ka ôna, ve bile ve dula gôdimu ga ôna. Bjale mobu o we o bolwabolwago ke wa phupu ya lebita, Mobu o we o wa tšhabiša ka baka le we leina la ôna le a nyenyiwa, Ka gobane lebaka le lengwe le le lengwe o ka no fetoga mabu. Ke gore go hwa.

Ditaišego. Leina le a thodiya. Mmago ngwana yêna a ka no mmitša ka lona fêla mong wa lona mo a gudilê a ka the ke a le nyaka. Le yêna mma-go ngwana le mag mo yopotsa kholê. Ka baka le we, le a nyenyiwa. Bakeng la lona ba-re ke Ntaišeng. Ka mokwa o we le tšugile gôdimu ga ngwana le gôdimu ga mmagwe. Le ye ba bitša ngwana, le šupa mmago ngwana. Ka gobane go taišega mmagwe ka gobane o no bolaya ke go-lêla bona beng ba ta bolaya.

Motšatsi. Le nyenyiwa fêla ka baka la gore ke la tšesadi. Mong wa lona a le nyake, ka go-

926

K34/82 88

bane a še moradi ke monna.

Mathepa. Le a nyet nyenyiwa, ka baka la gore mathepa a nyake ke motho. Ge le ka re le tha ja tša goja, motho a re, mathepa, le ta šišingwa tša goja ka baka la gore a šišimiša. Mong wa lona, o wa le gana mo a šetše a gudilê. Ge a ka bitsiwa ke di^{tha}ka tša gwe ka lona, ba ka lwa.

Khogo. Le lona le a nyenyiwa ka baka la mokhwa wa khogo. Ba e bitsa gore ke maja - a - tsotša. Bjale go tsotša ke gore go theka. O llê tša goja, aowa. Jô' naa ngwana yo noy ke khogo. Tša gojan o llê, a ba a bus šiya. Ke mokhwa wa ba ba-nyana, ba bannyana ke dikhogo. Ngwana o pupugilê. Ka moragô dikhogo tša fitha tša ja. O pupugilê kae. Ke ga na mo we, dikhogo di llê. Tsôna a di na lebaka ke gona di phumula melomo ya tsôna. Mong wa lona, mo a gudilê a tha le nyaka.

Kwilikwiti. Ba gona ba ba le nyakago. Ba bangwe a ba le nyake ka gobane ke la bojuto kudu the ja kudu. Bjale ka mogabaru ya goja. Ke gore go phata. mekwilikwiti e kwala kudu ka bušwa

926

K34/82 89

bja mogabo, o šeba ka maragô wa mošiti. Kwilikwi-
ti ke go lla ga megôlo ye bušwa bo feta. Bjale ge.
o ka bitša motho ka lona, a dumele ka go tšhaba
gore basadi ba ta re ke theja-gobe.

Dintweng. A le nyakiwi ka baka la go tšhaba go
thoiwa ke batho. Motho wa dintwa a nyake ke mo-
tho. Le bona ba gabô ba mmôna a fitša mowe
ba nwa go bjala, ba swaba ka gobane o tlo di ya
dintwa. Tayô ya go laya mong wa leina. Ba re
ga bo mogale mogopo o wa ribegwa, ga bo le-
bjega ga o ribegwe.

Mmapetsi. Ke gore le bolwabolwa ka go bapetsa
. Maragô le ôna a bapetswa. Thêlo the thengwe
le the thengwe the bapetswa bjale ke nna mape-
tsi waga. Ke moka mong wa leina o wa le gana.

Japanya. Leina le, e ke le thaloša la mmapetsi.
Go bapetsa go bolwabolwa ka go no êma. Ge o
eme marago a lekana kanthe mo o thepela a fa-
pana. Japanya o ilê a e thêla leina ka noši.
Dintweng o ilê a tsoša ntwaga. Japanya yêna
o ilê a japanya maragô. Ke gore o ilê a tšha-
ba. Ke lona le a nyenyiwa ka baka la gore le
šupa le pjega.

K34/82

Tswêlê. Leina le a še la motho ke la batho. A le bolabole ka batho go tala, le bolabola ka khoro ya ga mothabê. Ke leina la tšwene, Mote wa gešû o be o dišwa ke tšwene, ba e bitša tswêlê. Bjale a le nyakege ka baka la gore a še rena ditšwene.

Lenganga. Moredi wa leina le, o ilê a rêla monna yo mongwe wa ga moene. Mmola ke yêna moredi wa leina. Moredi o ilê a hwetsana monna le moredi ba robetše, ba tagilwê ke bjala. A fitša a šikinya mosadi, o ilê a phafoga ke moka ba šoma modirô wa banna le basadi. Mong wa nto, o ilê mo a re o wa phafoga, ya ba bo thele. Moutsi o tšwile. Ke ge a opella monna yo we wa ga moene ka kôša. A re ba ga moene a koma, ba llê le lenganga, ba llê mo-lomo ntšotšo. Ba butšišige ba mmutšiša, a ba thalošetša ka mokhwa o wa ka gôdimu. Ba ilê ba mmitšša ka lona. Monna o ilê a o kwa thalošo ya leina. O ilê a napa a le ganêla the meeting.

Mapêka. Leina le, ke la bogolê, bja matho. Ge a lebella motho o lebella gôdimu khaanthe yêna o lebeleššê wena. Bjale ke moka ba napa ba mmitšša

926

K34/82 91.

gore ke mapêka. Bogolê o ilê a bo hwetsana ka baka la bolwetsi. O ilê a idibala bjale mmagwe a mo llêla. Go phafogeng ga gwe ke moka mathô a napa a leyakana, leina le we a le nyakege.

Mogwete. Ke la go rogana. Le ilê la rediwa monna yo mongwe. Lebaka la gore a rediwê lona, ke polabolo ya gwe. A fêla a re ke nna mogwete. Ke moka ba napa ba mmitšâ ka lona. Mafellô o ilê a the tha le nyaka. Ge ba re, dumêla mogwete. A ba fetola ka gore le wena o naô, o nya ka ôna. Ke moka ntwa e khauri. A le nyakege ka baka la gore le a rogana.

Nkekemane. Ke le lengwe la bogolê. Nkekemane mo a lebella motho, o mo lebellêla ka le thakoring ka baka la gore o kekemilê. Go kekema ga motho go baka ke dintwa. Bjale leina le we a le nyake ke motho. Le yêna motho yo we a kekemilego a le nyake.

Mampipe. Ke leina la magoro. Le-gore le we le bitšiwago mampipe, ke la mpana ya thevabaraba a leina mênô. Modirô wa lona ke go dila. Bo mampipekenyana ba bula tšela ka go ripa mabjane ka

926

K34/82

99.

mênô, bona ba rwala ba ita ka moleteng. Têla ya tšona e a dilwa. Go dila bona bo mampipe. Leina le le šupa motho yo mohubedu a bile a na le ditedu tše dihubedu. Morediwa a nyake go kwe ba mmitšā ka lona. Ke gore a le nya -ke.

Phupu. Ke leina la bongwana-ngwako. Le šupa gore, ke phupu ya mabu. Dipeba di êpa melete ya tšona. Mobu o di o ntšhago, di o beya ka ntê khaušsi le molomo wa melete. Mobu o we o tšwa ka fathe. O bitšwa gore ke phupu. Re lapisega go-lêla ngwana yo, ke phupu. Bjale mong wa leina o ilê a dira bjale ka diphupu tša khwiti. O ilê aga meite e mmedi, ke thona the ga geno naa. Go-riale ke batho. O ilê a kwata kudu. A re mang le mang le yêna ke phupu. Monna o ilê a napa a gana leina.

Mokopa. Ke leina la nôga ya thaba. Ge e lumilê motho e tiêla theelong, ke gore a toge, o wa napa a hwêla mo we. Motho fêla a le nyake, le nyaka ke dingaka.

Mokhalabje. Ke la kakaretšo la thomphô. Le šupa monna yo a gudilego. O ka makala ge ba

e ra ngwana ba re mokhalabje. Ge o nyakisisa,
o ta hwetsana ba mo retse leina la motho yo
mongwe wa gabô yo mogolo. Ba gudiša ngwana
ka baka la leina le la. Bjale banna ba bangwe
ba nyenya leina le la mokhalabje. Ba re mo-
khalabje ke wa tšhwene e tšwilego mo thapeng.
Ke bona bo mmathaka a di fele.

Le femetse. Le šupa motho yo motapa. Ke go-
re ke yo motelele, mmele wa gwe o wa še-
pha. Mong wa leina ke the-gwegwe. Bjale motho
ba mo rēla ka lona le baka le la ka gōdimu.
Ge gona motho yo a ka nyakago go bitšwa
ka leina la the-gwegwe. Ke lona le baka
le we ba le nyenyugo.

Khabo. Khabo ke leina la tšhwene e tshetha.
Ka baka ba di bitša dikhabo. Leina le we
a le nyakege ka baka la gore le šupa gore
e be e le tšhwene ba dijo mo ripa mothela.
Ka baka le we, a le nyakiwi.

* 91 maina a a ka gōdimu, a nyakiwi ka
mokhwa o ke thalušitšego ka gona. Bjale
a mangwe ke a bo ngwana-ngwako. A ma-
ngwe ke a dikwerō. Ke maina fēla a

926

K34/82

94

na dirêto. Leina la go khathisa, ke le o hwetsanang le na le theveto.

92 (b). Maina a bo mamoratwe. A bitšwa bo mamoratwe ka baka la gore ke a a tibjago dirêto tša ona. Le ge le lengwe le ka go la, ya ba a o tšebe thevêto tha lona, le go letše le feela. Ke tša a ngwala ka buripana le ditseto tša ona.

93 Mamogagare goba madula. Mong leina-ina ke madula. La mamogagare ke la dikwero tša modivô wa gwe. Go ilê gwa nyakiwa la dikwerô. Go le nyaka ga gwe, o ilê a le gudiša ka thevêto. A be a e theta ka mokhwa o: Ke nna mamogagare, phaga ya makana a magolo. Ke be ke le katše, ke bile phaga ka baka la khôbôtano ya moše. Mafellô.

94. Thalošo ya thevêto. Kaatše ke the vuiwa. Ge e ka letoga ya naga ke phaga. Gagara, ke go bolaya, diphôlôfôlo goba batho. Thelo goba dilo tše dingwe le tše dingwe. Ge o ilê wa di bolaya ka buntši, o diyo digagara. Bjale yêna o ilê a fetsa batho kudu ka go ba

920

K34/82

95-

loya. Ke ge ba mmitša gore ke mamogagare. Phôgô e be e le yêna mo we moteng. Ba ilê ba bôna gore ba fêla ke moka ba palakana. Ke ge a šala a godiša leina la Mamogagare.

95. Motantane. Mong wa lona o le nyaka kudu. Motantane ke leina la bjang. A še mong bjang bjang aowa ke mohuta o mongwe wa mogwadi-gwadi. Motantane ka buntši ke metantane, e mela kudu mašemong. Mabêlê o wa tantetša. Dithare tša go alafa molwetši ba di bitša metantane. Leina le ke le legolo ka maata. Mong wa lona o le nyaka kudu.

96 Thevêto tha Motantane :- Ke motantane yo magolo mo kalama tou, tha e tha kalame ke motho. Ke thaona the thave the the ilego tha mela moteng, tha tšeya dikale tha iša boroka. Ke yêna modula-theho e poloke, o the ke wa dula wa lebala, gare go dula dikokota, go dula diroba le mabje. Mafellô. Modula-theho, ke la ba duledi. Ga lena thalošo, ka gobane lona le e thabusišê ka noši. Ke motantane, ke the thave. Leina le swanetšê motho yo mosese ka gobane motantane ke mogwadi-gwadi o mosese. A ka noba yo mokoto ka baka la thethave le mo-

926

K34/82

96

divô wa gwe the-velong tha gwe. mafello.

97 Madomê. Leina le le nyakiwa kudu ke mong wa lona. Ga le šupi the-melo tha lona, le šupa feela bo thata bja thogô ya gwe. Leina le ke leina-ina. Thevêto tha lona ke the: Ke una madomê o thata wa theepê, ka vama ga thii ke a le thetša, ka tšeya thoka ke hule. mafello a thevêto.

98 Modivô wa gwe, e be e le go neša pula. O ilê a toga mo naging ya gešu, a ya a dula Naving. Letšatši le ilê la fiša kudu. Ke lebaka la mo ~~o~~ mabêlê e le letšogô. Ba ilê ba mmitša, a boya le ba-bitši. Ba ilê ba mmotša dillô tša bona. The fateng tha malobê, go ilê gwa bolaiwa khomo le nku. Marapô ka ~~mo~~ le a khobakanye le a khatêlê ka matapa. O ilê a toga a sobella ka phororong ya noka ya theduma. Pula e ilê ya na ka lona letšatši le we. Ke ge a e thêta ka thevêto the tha ka gôdimu.

99 Ntubanyane. Khoši e, e be e na le šoro. Pula a be a e khôna go e neša. A be a na le leonyana. Dikhoši tše dingwe mo di nya-

926

97

K34/82

ka go neša pula, e be a thibêla. Bogosi ke batho monna wa ga Mothabê. Tala bolaya mapata, ba mošata re ja nama. Ke nnete tala mošata a e tene go tēna lehu fêla.

100 Thereto tha leina la Ntabanyane :-
Ke Ntabanyane wa tsatsi la go fiša, khoši pudungwa marena. mafellō a thereto.

101 Mothabê. Leina le ke la theka tha mabêlê. Le ngodilwê kae le kae ka mo dipuking tše ke setšeng ke di ngodile. Bjale mo le ngodiwa ka baka la bo mamoratlwê ba maina. Ke leina la motho. Le ilê la gola kudu, la napa la ba thefane. Le na le khoro.

102 Thereto tha leina la Mothabê :- Ke Mothabê wa tswêlê wa mokwala, ya a ilego a kwala bopedi le tsakwê. Mothabê o wele lwalleng naha lap pula la robêga. Leina le la la tswêlê le nyaretsê. Ke gore ke yēna motho a ilego a nyaretsê tšhwenene. Rena mego polong ya rena, e be re gopola gore ke tšhwenene ya matšatši a. Mokwala, ke go kwala kholê. Ge motho ditaba tša gwe di ta kwala kholê,

ke ge go diregilê bjang. Phapanô ke yōna e we e nyaretsago leina la motho khole. Moputso wa phapanô ke ntwa. O ilê a okwala Bapedi le Tsakwê ka baka la phapano ya gwe le mogolo Masumu. Ke bona Bapedi ba we ba ilego ba fita ba lamola ntwa.

102 Mothabê o wele lwaleng naka la pula la robêga. Ge re lebella therêto tha gwe, re hwetsa na di le pedi. Bjale the tha bobedi ba the rete kanya ka mokhwa o:- Mothabê o wele lwaleng, naka la pula la robê, the gwegwe a thega, a re the-gwegwe o thegang, tha re ke thega mantledi a bo-tapê thegwegwe. The ilê tha tsha ba gove ke thega wena ka gobane ntwa e be e ka ba gona. Ke ba mahutšwi ba ilego go bona la ga mothabê le šabetšê, ba nekella ba tšeya naka la gešu la pula. mafellô.

103 Thegopane. Leina le ke la papago mothabê. Bjale mo le ngwadiwa ka go bapisa therêto tha gwe le tha morwa. Tha gwe therêto ke the:- Ke thegopane tha mma-moludi thaga the lla molapong, e ilego ya tšwa ka difate, ya o kwala Bapedi le Tsakwê. Thaga ke pheta ya borena. Ba e bitša gove ke pheta-yathaga.

926

K34/82

99

Lentsu le la go-kwala le nyaretš'e. Ke moka ke rena ba ga mothabê a tswêlé a mo-kwala. The-gopane o ilê a o kwala Bopedi le Tsakwê ka baka la ntwa ya gwe le morena Maboya. Mafello.

104 mohumagadi Marebolé. Ke mosadi, o ngwadi-wa mo maineng a banna ka baka la mohumagadi. O ilê a dula theponeng tha borena. Ka baka le we ke mosadi moka monna. Ke ngwana Pópêla. O ilê a tēna mo khorong ya ga mothabê ka baka la go tšeiwa. Ke yēna mmago thetšhaba ka gobane ba ga Pópêla ke bōna bo makholo wa dikhoši. Ka moragô ga lehu la morena Maphuphe o ilê a šala a dutš'i tulong ya mohu monna wa gwe. O ilê a ba le thevêto.

105 Thevêto tha mohumagadi Marebolé. Theveti-wa ka mokhwa o :- Ke mokhufi mokhokhorigi, mokhufi mmōna tša kholé, tša khaufsi a ukamêla. Ba ilê ba mo retékanya ka mokhwa o we, ge ba bōna a šegelane le morena Timamogolo wa makhutšwi. Ba ve ba bonane bjang ka gobane thegorwana ke kholé. Tša khaufsi o wa ukamêla. Ke gore banna ba mo nagenng ya ga mothabê, o ilê a ba nyatša ka moka. Khanthe ke gona mothabê a go wa lwaleng. Mafello.

926

100
K34/82

106 Leina - maina a dikwerō le ōna a nya-
kêga kudu. Goriale ke yo mongwe wa balaudiši ba
maina. Leina goba maina ka buntši a go rediwa
ke baduledi le bona ba leloko a ba nyake go
bitsiwa ka ōna. Ge motho a ba bitša ka ōna, ke
goye motho yo we o wa ba nyatša. Go bontšha -
gala e ke o ilê a ba bōna mo e thale ba bas
nyana. Ge ba bitša ke ba bagolo, a ba na
taba. Molaudiši o ilê a tšwêla pele le go la-
udiša maina a dikwerō ka mokhwa o a ra-
tegago ka gona. Ge ba ka go rêla la di-
kwerō, wa theke wa le gana. Ge o ka le gana,
le ka theke la hwella ka gobane ba to no
tšwela pele le go go bitša ka lona. O ilê a
fa ditšhupō ka maina a dikwerō.

107 Lehente. Ke lona mong leina la baduledi.
Ba ilê ba mo kwêra ka leina le Makhôpa. Ke
ka baka lang ba mo rêla la makhôpa. Ba ilê ba
mo rêla ka baka la polabolo ya gwe. Ge ba e nwa
morula, ge a o kwa o tha tefe, a be a fêla
ave, khopa re khôpa ya meeti ya bjala re ka the
khônê. Ba napa ba mo rêla lona la makhôpa. Kha-
nthe ge mosadi a ilê a dira tša go nwa, tša the tefê,
ba re ke pitša e gathile moapei. Bjale yêna a be

a tha riale, a be a nyefola moapei. Khôpa re khôpa ya meeti, ya bjala re ka the khônê. Ke gore rena re diyo šala re khôpa, mong bja go tefa bo na le beng ba bjona.

108 Morula o na le nyotha. Nyotha e nwa ke ba bagolo. Monna yo a rategago kudu gôdimu ga moradi; ke monna wa motabo. Mong wa dikhomo, o no mo nyaka ka fêla ka gobane ke monna wa gwe. Mong monna o šala a khôpa ditšhila mong nyotha e ilê motabong. Le kente a be a kwêra basadi ka mokhwa o we. A re, re šala re khôpa meeti ka gobane mong morula o ilê go nwewa ke banna ba lefoka.

109 Therêto tha makhôpa. Ke makhôpa thala ramokhala, khôpa re khôpa ya meeti ya bjala re ka the khônê. Makhôpa o napilê o khopamile, dingwe diphatê ba beti ba di khopamolla. mafellô. Ke moka ke tšhwene ya lešele e tšwile mothapeng.

110 Makhôpa o na le khoro ya gwe. Bana ba gwe ba napa ba e pitša ka gore ke bona ba ga makhôpa. Therêto tha bona: Ke rena ba ga makhôpa thala ramokhala, khôpa re khôpa ya meeti ya bjala re ka the khônê. Re bathwana ba Nkhopêlé ntšha letšema, magoši; ka moka ba ntšhitše. Rena bathwa-

na ba ba boyago magubung makhobola ntwana la
^{boreledi}
 boreledi ntwana la bo dula peela. Mafellô.

111 Mongaale. Ke leina la dikwerô. A be a kwana
 le go-ngala kudu. Bjale ba napa ba re ke mongaale.
 O ilê a e thêta ka mokhwa o: Ke nna mongaale
 wa molapong wa mma-mphela molepeledi; a ke le-
 pelle ka go bôna badiya ke molepeledi wa khale.
Badiya ke gore batho ba bagolo ba bjale ka dikhozi
 le dintona. Molepeledi ke gore go lepella. Le ka kwi-
 šega ga botê ka mokhwa o: Madišego o na le bana
 Ngwana wa le khôthwane a nyake go ya godiša ka
 baka la mmagwe. O re le kaya la thwa le tswenya
 ngwana waka. Ka baka le we, o tšwêla pele le go le-
 pella. Ge ba mo goga badiši ke moka o no lepella a
 dutšai a lla. Mmagwe o ta ômana ke moka ba mo
 lethetšai. Ke gona go lepella.

112 Mongaale o na le khoro ya gwe. Bana ba ilê ba
 napa ba ipitšai ka gore ke bona ba ga Mongaale.
 Ba e thêta ka mokhwa o: Ke rena ba ga Mongaa-
 le wa molapong wa mmamphela molepeledi; a
 re lepelle ka go bôna badiya re bo molependi ba
 khale. Ba ga mokharitswane the manama le bôto.
 Rena re boya mogotsweng. mafellô.

926

K34/82

103

113 Khašane. Ke mong le ina-ina. Monna yo e be e le the thakha kudu go bineng ga koša ya kiba. Monna mo a khōna kudu go bina, o nyaka ke basadi gammōgō le dihharebē. A be a khōna go bina a bitle a le boṭe kudu. Bjale yēna a e thēta ka gore ke nna Khašane la mma-tšagale, lerumō le kuba mmele, le galefa le ya thekeng tā basadi. Basadi a ba raloke, ba loma. Ka moragō ga matsatši a the makae, ba moloma. O lumilē ke mang Mma-tšagale go riale ke ba bagolo. A ka a teba gore ke mang. O wa bōna, o ta hwa mēnō e thale a mašweu. A owa ba ilē ba mo-alafa a fōla. Ba napa ba mmi-tša ka gore ke Mma-tšagale. Le ilē la no gola feela a laka la ba le khoro.

114 Leake. Ke mong le ina-ina. Ba ilē ba rēla Ngwana leina la leake ka go šupa ka mokhwa o we ba ilego ba topa mmagwe. Ba a-kēla gore o ta gudisā khoro ya Ngwana-mpomo. Leake ba ilē ba mo rēla leina la dikwerō, bare ke Mabakane goba letsela-nokana. Maina a mabedi a, a ilē a tuma, bedi ga ōna. Le le nego ka gōdimu ke la Mabakane. Ka molaō e be ba swanetšē gore Leake Mpomo.

Bjale ke ba ga mabakane.

115 Letsela-nokana goba Mabakane. O ilê a hwe-
tšana leina le la dikwerô ka baka le: O ilê a
tsela noka e Thedukwe a ya a robala le mohuma-
gadi wa khoro ya Mothabê. Mpa ke ya mang. O
ilê a re, ke a Leake. Ke ge ba re letsela-noka-
na le tšetše noka le tene ka lef⁸⁰ang. Le a di bô-
na le ~~that~~ubugilê, le bakilê go t¹ilo tswala khôzi.

116 Mabakane o na le khoro. Leake o ilê a tu-
miša leina la mabakane ka go e thêta. A be a
e thêta ka mokhwa o: Ke nna mabakane, wa
ngei khopa the namêla lefugo, ba-golo ba tha le
namele. Bana ba gwe le ba-golo a ba nyake
gore ke bona ba ga Mpomo, Matsela-nokana le
mabakane. Ba e pitša ka gore ke bona ba ga
Mothabê le go e thêta ba e thêta ka lona. Ke
basadi ba we ba re go ke rena ba ga Mabakane.
Batho ba ba retékanya ka gore: Ke ba ga ma-
bakane a ra ngei khopa the namêla lefugô,
ba-golo ba tha le namele. Mafellô a bo
maid¹i maekhogometsa.

Mafellô a maina a banna ka dikhorô.

Temana ya 2: Maina a basadi.

117 Basadi le bona ba na le maina a bona a the-
sadi. Le ôna a ya ka dikhoro. O ka hwetsana
a tenane, a makatše ka gobane bathipidi ba vè-
la le a bongwana-ngwako a kethiwi. Ba bihiwa
ba ya le ôna magadi a bona. Leina le la aya-
go na-lo le ta hwa, a rediwa le lengwe le we ba
le bitsago gore ke la bogadi. Bogadi ka buntši
magadi. A ta ngwadiwa ka dithophane tša ôna
ka dikhoro le diripane tša dithogô tša tšona.

S. 1: Maina a basadi ba ga Mothabê.

118 Go ta ngodiwa a we e lego a leloko. Ke ôna
a latelanago a: Mamoga^{le}, Manku, Matnako, Mašilu
Madisane, Matebe, Mmolawa, Kobeng, Ntabanyane
Maphuphe, Pae, Mampe, Matšhwene, Mororobetsi,
Ntebu, Mafolosane, Nkobi, Tšie, Motšwa-khole
le Matale le lengwe ke le motšopi. Maina a, a
phathagane bjale a ta kethologa ka ditela tša
ôna. (Marebolê)

119 (a) Maina a dikhadi. Dikhadi ke bana ba ma-
tšhibulo ba basetsana. Go ka no bêlêgwa bana
ba bathankana, ka moragô gwa bêlêgwa wa mose-

926

106

K34/82

tsana (Ngwananya,) ke yêna wa maetsibulo ka gobane ke ngwana wa mathômô wa ngwanenyana. Ngwana yo mongwe le yo mongwe ba maetsibulo, ba bêlêga ba na le maina a ^{bona} ~~ga~~. Mothankana le ngwanenyana ba no swana.

120 Bjale go ta ngodiwa maina a dikhadi. A ~~he~~ tšwa a le ga na kowa maineng a a ngodilwego ka mo gôdimu. He ôna a: - Madisane, matebe, Manku, molawa, Kobeng, ~~mororoboti~~, Ntebu, Nkobi, Tsie, Mathako, masilu le mamogale. Maina a: mathako A ka gôdimu ke a ba na ba maetsibulo. A ilê ka malapa, ka gobane lapa le le'ngwe le le le'ngwe le na le khadi' ya lona. Bjale ke ôna a mmiditego ka gobane ba swanetše go rêla bana ba ba ta belegiwago ka morago. He ge le bifile, a le na taba, le go phanetše ka gobane le go lebane.

121 Khadi e kholo ya mote. Mote o na le basadi le banna empa pôô ya mote nka e thii fêla, ke yêna moja-lefa. Le tšona dikhadi a di iile go tala, khadi ya mote e è thii. Ke yôna e we e swanetšego go bolabola le badimu. Dikhadi tše dintši a di na modirô mabupi le badimu ba mote. Khadi e kholo khorong ya ga mothabê

926

107

K34/82

ke Madisane. Ke yêna ngwana wa lapa le legolo. Ke yêna mo fukijwa dira le go rwala thefoka, a ntsha dira ka khoro.

122 Maina a dikhadi a nyaretšwa ke bo mammuwi.

Bo mammuwi ke ka buntši ka bo thii ke mammuwi. Madisane o nyetšwe, matšo a dikhomo tša gwe, tša a tšwa tša ya tša nyala moradi. Moradišwe ke mammuwi wa madisane. Ke gore o tšwa ka dikhomo tša go nyala madisane. Ke mogadibô le mogadibô. Ke gore madisane mo a mmôna o re mogadibô. Le yêna o re mogadibô mo a e ra madisane. Mammuwi wa dikhomo, tša ga ka bêtêga ngwana wa ngwanenyana, ba mo rêla leina leina la madisane. Ke ôna molaô wa gona o we, le a dikhadi tša malapa a mangwe, go no ba bjale.

123 (b) Maina a baratho ba dikhadi. Bana ba ba bêtêga ba the na maina ka baka le we ba rediwa. Ba rediwa ke baduledi le bona ba leloko ba ba rêla. Le ôna a na le bo mammuwi ka gobane ba nyadiwa. Manyalo a bona a yo nyala ba bangwe. Molaô o re dikhomo tša ngwanana a di lewe ka le gano ka gobane ka moswana di ka go bete. Ke gore o ka theke wa di thatša,

ge moredi wa go a thadilê bogadi. Mo a ilê a thala, mong wa dikhomō o swanetšê go t̄ilo t̄šeya mammuwi wa mothadi. Bjale le bona bana ba we, bo mammuwi ba bona, mo ba ilê ba bêtêga bana ba bannyana, ba ba rêla maina a bona.

124 Aa, ke ôna maina a baratho ba dikhadi:-

Pae, mampê, matšhwene, mororobetši, mafolosane, motšwa-khole, matale le motšopi. Ke a go rediwa ke baduledi le ba leloko. A mangwe ke a: Marebole, Khasa le molebaleng. Ke a bana ba maetsi-bulo, a go rediwa ke baduledi.

125 maina a na le dițela t̄še we a hwetšwago ka t̄šona. Ka baka le we a swanetšê go ngwadiwa ka dițhōpha t̄ša dițela t̄ša ôna.

s.2: maina a dikhadi:-

126 Madisane. Ke leina la bagolo-golo. O ilê a rediwa ke monna yo mongwe wa mothepidi. Leina la monna yo we e be ba ve ke madisa. Ba ilê ba mmutšiša la khaitšedi ya gwe. O ilê a re, a ke ne khaitšedi, ka baka le we leina la ngwana ke madisane. Le lebane basadi. Ke moka ba napa ba mmitšša ka lona. O ilê a le dumêla.

926

K34/82

109

Mong wa leina a be a e tšwa maroteng. Ba ilê ba napa ba mo tšeya ka baka la leina. Ba re a la swanêla baroka.

127 Leina la madisane le ilê la hwella le baka le letelele. Le tša tšwa go tsoga ga na bjale ka ngwana wa motantane wa ngwanenyana. O ilê a gana maina ka moka a khoro ya gešu, ka go lala a lla bošego. Ba ilê ba ya ngakeng. Dita-ola tša ba botša gore gona le mosadi wa khoro ya geno, yo we a ilego a tšeiwa ka gôdimu ga ditaba. Ke yêna yo we a belaêlago. O nyaha go-re leina la gwe le tsogê, ge a yo butšiša ba bagolo, ba dumêla gore o gôna. Ba ilê ba mo hamotša ka la madisane. Ke moka go lla ga ngwana gwa feela.

128 Matêbê. O ilê a rediwa ke Ntšhobjane. Ke yêna yo we a ilego a šala a tswere khoro ya ya mothabê ka moragô ga lehu la mohumagadi marebolê. Ka go the tebe, ba gopola gore ba ilê ba mo rella gore ona le ditêbê tše dikholo. Kha-nthe o ilê a mo rella gore e tšaba têbê ya madisane. Matêbê ke yôna khadi e kholo mo khorong. O ta tšwa the-poneng tša bokhadi ka lehu. Ka moragô madisane o ta boêla theponeng tša bo-

926

110

K34/82

khadi.

129 Molawa. Ba ilê ba mo rêla leina ka baka la gore go ilê gwa bolaiwa rakhadi ya gwe. Ba ilê go mmolaya, ka moragô-nyana gwa bêtêgwa ngwana. Ba napa ba mo rêla leina la molawa, ke rakhadi ya mmago molawa. Leina la mmolaiwa mamoko. O ilê a bolaiwa ka baka la boloi. O ilê a teiwa ke dikhayara (ditaola.)

130 Kobeng. O ilê a rêlwa leina la mokhalabje wa khoro e ya ga mothabê. Leina la gwe e bee le Kobeng.

131 Motšwa-kholê. O ilê a rediwa ke papagwe ka ~~khwa~~ o ba ilego ba hwetsana ngwana ka ôna. Ba ilê ba mo hwetsana ba tha gopole gore ba ka mo hwetsa ka gobane mmagwe o ilê a šita ditšhare tša dingaka. Ke ge ba mo fa ditšhare tša go bofediša. Monna o ilê a ba a tšwa ka difate mo a ta hwetsana mpa ya mosadi. O ilê go bêtêga ngwana, papago yêna, a re leina la gwe ke ~~mo~~ Motšwa-kholê. Ke moka ba napa ba mmitša ka lona. Ngwana le yêna o ilê a dumêla leina. Ke yêna wa maetribulo.

926

K34/82 ¹¹¹

132 Ntebu. Ke la go rediwa ke baduledi. Tebu ke gore mo phaparegi. O phapharega a rwele merwalo ya gwe. O ilê a hwetsana leina le we ka baka la motebudi.

133 Nkobi. Kobi ke phate ya go ba le lefale. Lefale le we ke la go ôba dikhone ka lona. Mmagwe o ilê a nyaka go bêtêgêla thageng. O ilê a rwala kobi a ya dikhoneng. Ba ilê ba mmotša gore a ya kae le kobi, o epôna o the fela. O ilê a ba fetola ka gore, tona e robe ke dinaka tša yona. Ba ilê ba diyo boya ba e tetsa. Re go butsitše ra re kobi, o isa kae. O ilê go bêtêga ngwana ba napa ba re ke nkobi.

134 Tsie. Tsie ka bothii. Ka buntši ke ditšie. Leina la Tsie goba matsie e thule ka le thii. Bjale le la Tsie ke la go reteleša. Le legolo la ôna ke la Thegongwane. Ke tšona ditšie. Bjale mong le we ba go mo rêla ke la Thegongwane. O ilê a rediwa ke baduledi. Bele-bele-tšienng. Ke mohuta mang wa tsie. Ke thegongwane. Ngwana a bêtêgwa ba napa ba re ke Thegongwane. Bjale go ilê gwa gola la go mo

926

K34/82 112

reteleša la Tsie. Buntši digōngwane.

135 Mathako. Mmagwe o ilé a nyaka go hwa nae. O ilé a fitiša matsatsi a gwe a go bēlēgwa. Gwa fitša monna yo mongwe a e tšwa ga Ra-tšhoši. Leina la gwe ba re ke mathako, a fitša a mo fa motantane wa gwe. Ba o kwa ngwana a lla ka ntong, ke moka ba napa ba re ke mathako.

136 Mašilu. Maina a thoke go thoka, go thoka batho. Mašilu ke a dintwa. A tšwa pele ga dintwa ka lebaka la ka merithi e megolo. Ba a bitša mašilu ka buntši. Ka bothi ke lešilu. Mmagwe mašilu o wa šokwa. Ngwana o tšwa a kitima, o ilé a re mašilu a tšwa ke nyaka ~~the~~ go topela. Ba ilé ba mo fa the bjana. Ngaka ya go bōfela mmagwe ke mašilu. Ngwana o ilé go bēlēga ba napa ba re ke mašilu. Motopi wa dintwa tša mašilu o la-otše.

137 Mamogale. Leina le a še la khoro ya gešu. Le tene mo khorong ya gešu ka baka la mong. O ilé a vela ke monna wa ga Moagi.

926

K34/82

113

138 Marebolê. Leina le ke la moradi yo we a ilego a tšena ka khoro ya ga mothabê ka baka la dikhomo. Ka baka le we, a še la khoro e we. Mong wa lona, o ilê a ba mohumagadi. Bjale ba ilê ba no tšela ngwana lona ka go nyaka go lomeletša khoro ya ga Pôpêla, ka gobane ngwana yo we ba ilego ba mo tšela ke motogolo wa ga mašumu. Ba bitša yêna ngwana - mašumu go ba tšetima - mollô. Ba dietše gore ke yêna yo we a swanetše go go êma legatong la gwe. Taba a ya ka ya o kwala ka baka la gore a še motogolo wa ga Pôpêla.

139 Khasa. Khasa a še la khoro ya ga mothabê. O ilê a rediwa ke mokhekolo, mong wa leina. Ba ilê ba mmitša ka lona. Le yêna a ka a le gana.

140 molebaleng. O ilê a rediwa ke baduledi ka baka la bo ngwana - ngwako.

141 Maina a a ka gôdimu ke a dikhadli ka malapa a bo mmago bona. Ke a khoro ka ethii. Khadi kholo ke yêna madisane. A mangwe a no tuma fêla a še a khoro ya ga mothabê.

926

K34/82

114.

Le ge a tumilē ba ka t̄heke ba ba iša badimung ka ôna ka baka la gore badimu a ba t̄ebe.

142 (a) Mong maina-ina a leloko. Ke ôna a we ba ka ba išago khorong ya badimu ba ga Mothabê. Ke ôna a :- Madisane, Matebe, Molawa, Kobeng, Tšie ke Maphuphe, Mathako e no ba lona ka gobane mmagwe a nyadiwa. A t̄ene badimung ba ga Mothabê, ba mo iša ga ya mathako. Mašilu ke mpereke, Mamogale ke Mogoši, Marebole o no ba mo t̄he-bakeng, ka gobane khorong ya ga Pôpêla a ka t̄he t̄ene le ya ga Mothabê a t̄ene le ga ga mašumu ka gobane leina le we a le gona. Ntebu, Manku ke Ntabanyane, Mamogale ke mogošile khasa ke mpereke. Ke ôna maina a magolo a khoro ~~ya~~ ga Mothabê.

143 Di a mahatša. Ke nnete di a mahatša ka gobane maina a mangwe a a ka gōdimu a ngodilwê maineng a banna. Ge o nyaka go t̄eba, ba re ke ôna mong mong maina a khoro. A ba nya-ke go t̄šama ba topa maina a khoro t̄še dingwe. maina-ina a t̄ale, go t̄ala a baduledi'le a di-kwerô.

926

K34/82

115

S.3: Maina a dika.

144 Ke ôna maina a dika a a latelanago a:-
Manku, Molawa, Mtabanyane, Maphuphe, Thego-
ngwane (Tsie), mafale, le masilu. Ke ôna a di-
ka.

145 Manku. Go na le mehuta e mmedi ya di-
nku. Mehuta ya gona ke e: Dinku ka e thii nku.
Dinku tša merogô ka e thii nku ya morogô. Bjale
tša mathômô ke tša diruiwa. Bjale leina le
manku le aparetšitše maina a dilo tše tša ka
gôdimu. mothaluši wa lona, o re, mosadi o ilê a
tšwa le morogô we nku, a fitša a o wa apeya.
Ba ilê mo ba uja, wa baba kudu, bare gogalaha.
Ba mote ka moka le banna ba ilê ba o kwa.
Mmalo! mosadi o tswetše kôma. Ngwana a napa
a bêlegwa, ke ge baduleli ba re ke manku, ma-
fellô.

145 Mmolawa. Ke la theka the the ilego the
diraga. Go be gona le mosadi mo khorong ya
ga mothabê. leina la gwe ba re ke Mamoko.
O ilê a loyana. Ke ditaola tše we di ilego
tša mo tiya. Bjale ba bitša ba maroteng. Ba
ilê ba fitša ba mmolaya gare ga khorô. Mmo-
lawa o ilê a hwetšana leina le we ka mo-

926

K34/82

116

khwa o we. Mafellô.

146 Ntabanyane. Leina le ke la lelôko, le ngoditwê mo f'ela ka baka la go banya-banya ga letsatsi. Ke gore tsatsi le we a ilego a bêlêgwa ka lona, letsatsi le ilê la banya-banya le tha tšwa go thaba. Go banya-banya ke ge letsatsi le fiša kudu, mo o lebella mo we o yago goba ka ntê, o bôna le nyabanyaba. Go nyabanyaba mo we ga lona ke tšhupô ya gore le fiša kudu le re tšhiritšhiri. Ke ge ba mo rêla Ntabanyane. Mafellô.

147 Maphuphê. Phuphê ke lerole. Kudu kudu le šumišwa ka mphathong. Bjale ba šumiša molora ba o bitša phuphê. Go-phupha matala. Ke ge mosogana a ilê a tšhabiša kharebe, bjale mmago kharebe o swanetšê go-phupha matala ga bo mosogana. Ba swanetšê go ntšha thelo ba mo rake ka thôna. Go ilê gwa ba ka mokhwa o we. Mophuphi wa matala, wa matala o ilê a tha phupha, ya-ba ngwana o we bêlêga. Ba ilê ba napa ba re ke ma Maphuphê. O ilê a hwetsana leina ka mokhwa o we. Mafellô a leina la Maphuphê.

148. Thegongwane, (Tšie) Ditsie di na le me-

920

K34/82 117

huta e mentš'i. Tš'e we re di bônago ka metha ke mehuta e: Dinankhobe, medumê, bomampata-buušwane, Tšiane, bo malethokwane, mabitwa, Pharare buntš'i; Dipharare, mašobosobo, Thegongwane buntš'i; Digōngwane le mahereve le tš'e dingwe tš'e bjale ^{ka} mamothothopudi buntš'i; bo mamothothopudi le Bokakotwane bothi; Lekokotwane, Bjale leina le la ka gōdimu ba ilê ba mo vella Thegongwane. Dikšie tš'e ga še gantš'i; o ka dulago o di bōna. Ge di ilê tš'a nyarêla, di nyarêla ka buntš'i. Ngwago o we di ilego tš'a fitha ka ôna, ke ôna ngwago o we a ilego a bêtêgwa ka ôna. O ilê a hwetšana leina ka mokhwa o we.

149 matalê. O ilê a bêtêgwa le baka la moba bolay ke tala. Ke gore ngwaga wa tala.

150 Māšilu. Ke šetš'e ke thalūšitš'e ka mokhwa o we a ilego a hwetšana leina ka gona. Māšilu ke dintwa. Bjale ba di bitš'a gore ke di tš'ela ka gobane di tš'wa pele ga lebaka. Ge motho a ka re, o lišilu, yaba o mota-boša mathō, o ka lwa naê. Ke gore o re o the tš'ela.

K34/82

S.H: Maina a bongwana-ngwako.

151 maina a a latelanago ke a bo ngwana-
ngwako: Pae, matšhwene, mamogale le mo-
lebaleng. Maina a bo ngwana-ngwako a khe-
-the. Maina a banna ba no ba rēla. Ke gore
go bolwabolwa ka mabapi le batšetšana.

Pae ke leina la monna. Lehono ke la mose-
tsana ka baka la bo-ngwana-ngwako. Tšhwe-
ne ke tšhwene. Motho o wa rediwa ka baka
la bongwana-ngwako. Mamogale le leba-
ne banna bjale ka baka la bo ngwana-ngwa-
ko ba ilē ba mo rēla lona. Molebaleng. Le
šupa gore baloi ba mo lebele. Mogolo wa
gwe o ilē a hwa.

152 Bo-ngwana-ngwako. Ge o nyaka go
kīšiša ga boṭe thalošo ya lentšu le la ka
gōdime, a o le hwetsane ga boṭe. Thalošo
ya bona bare, le šupa gore ngwana o ilē
a hwa e thale lekhata. Lekhata ke ngwa-
na yo a bego a tha mama, ge a lathile
le-tswélé, o bitšwa thegatela. Bjale ge a
ka hwa a lathile letswélé, ngwana yo we
a ta go go bélegwa ka morago ga gwe, a
bitšwi ngwana-ngwako.

926

K34/82

119

153 Thegatela le lekhata. Lekhata le gato la mathômô ke mpuwê, Mpuwê ke gore e tha diyo ba bošego. mathô a gwe ke matswanets'a thôgô. Ke gore a bône. Lekhata bjale o wa bôna le go thêga o wa thêga, o bile o wa abula. Ka moragô ga go abula ke nthepidi-nteti. Ke ge ba mo ruta go thepela. Ka moragô o wa khôna go thepela. O wa khôna go kitima. O tha no bitšwa lekhata ka gobane o tha mama. Thegatela. Bjale o gudile, ba mo gatets'e. Ke gore o tšwile letsweleng. Bjale lentš'u la bo-ngwana-ngwako le šumišwa mo: mpuwe le lekhata.

154 Mpuwe le lekhata. Ba hwile ba tha mama. Ka baka le we, ngwana yo a ka šalago a bêlegwa ka moragô, ba mo rêla leina la bo-ngwana-ngwako. Letswêlé a še la gwe. Ka baka le we, a swanêla go le mama, ba swanets'e go nyakêla ngaha e alafê matswêlé a mmagwe. Ka moragô ga mo we, a ka khôna a mo mamiša. Thegatela thôna a the na taba ka gobane the tšwile mathalagading. Ngwana yo a šalago a bêlega ka moragô, ba no mmamışa ka gobane yo la

926

K34/82 120

o hwile a the mame. Ge a ka mo mamisa
 kante le go alafiwa, ngwana a ka the ke
 a fella ke maduma. Maduma ke malwetši
 a ba bannyana, Maduma ke ka buntši.
 Bjale ka buthii le yona e no ba maduma.
 Re ka ve ke leduma bjale wa hwetša e ke
 go bolwabolwa ka leduma la pula.

S.5: Maina a bogadi

155. Maina a ^m bogadi, ka bothii leina la bogadi.
 Dikho tše di latelanago tše: Moṭhabê, Masete,
Mašumu, Maseokoma, Pôpêla le mabakane.
 Maina a bogadi a busadi a fo swana. Bjale
 go ta ngwadiwa a bogadi: - Mamogosi, ma-
ngwathomo, Mamodifa, Mamorei, le mamaepa-
ne. Le khoro ya ga Monguale le yona e te-
 ne ga ~~na~~ mo maineng a a ka gōdimu.

156 Mamaepane. Leina le ba ilê ba ganetsa-
 na ka lona bakhekolo. Ke la khoro ya ga lewe-
le. Bjale a go tibiwi ga botš gore le ilê la
 tēna ka mokhwa mang mo dikhorong tše tša
 ka gōdimu. Molaudiši yo we a ilego a
 bolabola lona, o ilê a ve, le tentšhitše ke
 Mamogagare le bakeng la mo Bakone ba tšeya

14

moredi wa gwe. O ilê a re bjale lena Bakone le hono le bana baka, re bile re nama e thii ka bakeng la ngwana yo waka. Ka dikhorong le tene, empa betsi a ba le amogele. Le no ba nyanyaneng.

157 Dikharebe goba kharebe, o bitšwa ka leina la bogadi. Mo ba bikiwilê ke moka bokharebe ba fedile bjale ke basadi. Ba ba bitša gore ke betsi, ke lona le baka le we maina a bona a bogadi goba magadi a golago. A ba bitšwi ka maina a ba tšwago naô. Ge ba mo gudiša ba ka no re ngwana mokete. Le bona batswadi ba mosadi ba no mmitša ka la bogadi, a gona taba. Kudu ba mmitša ka mong leina-ina la gwe. La bogadi le gudiša ke ba bogadi.

158 M~~ok~~wa wa go rêla ngwetši leina la bogadi. Kharebe e bikiwa ka the-bôkabôke go fithêla a yo fitha bogadi. O bekêlwa ka ntong ya mmatswale wa gwe. Ka mabanyana a we a tenego ka ôna, go biniwa fêla dikôša. Ka moswana ba tšilo rêla ngwetši leina la bogadi. Bakhekolo ba fitha ba dula lapeng la nto ya ngwetši. Bjale ba thôma go bitša maina a a ngodilwego ka mo gôdimu ka mokhwa o:

926

K34/82¹²²

Mamogosi - mamogosi tšwa ntong. Mo a le nyaka
 , o ta ba phošetša leseka, ge a tha le nyake
 a dirisi. Mangwathomo - mangwathomo tšwa ntong.
 Mamodifa - mamodifa tšwa ntong. Mamorei - mamorei
 tšwa ntong. Leina le we a le nyakago, o dira
 ka mokhwa o wa ka gôdimu. Le we a le nyaka-
 go ke moka ke leina la gwe, ba mmitšša ka lona.

159 Ditela tšu go beka mosadi di tharo. Go bi-
 kiwa ka thebôkaboke, go tšhabišwa le go biki-
 šwa ke bakhekolo. Wa go tšhabišwa mothang
 a tilogo tēna ka khoro ya bogadi, o wa bokabo-
 ka. Wa go bikišwa ke bakhekolo a bôkabôke
 ka gobane ke mosadi. Ba diyo fitša ba beya
 bjale ka the bjana. Le ga go le bjale, maina
 a bogadi ba swanetšše go no rediwa bjale ka
 yo = ~~gola~~ la wa thebôkaboke.

160 Ngwetši o gudilê maina ka moka a boêla mo-
 ragô. Go gola ga gwe ke go hwetošana ngwana.
 Bjale ke mosadi, dikomo tša basadi o di bugilê. Mo-
 nna le yēna o gudilê. Ba mmitšša ka mmago -
 mokete le papago mokete. Mosadi bjale ke lethar-
 ri, 'Leina la bogadi lona le marmaretšše go fitšhē
 - la lehung la gwe.

926

K34/82

123

S. 6: Maina a gobolla.

161 Basadi ba na le maina a gobolla. Ba bitšana ka ôna lebaka la mo e le dikharebe. A fêla ka moragô ga mo a bikilwê. Ba e thêla a banna. A ba no rêla la monna yo mongwe le yo mongwe a owa ka dikhorô tša bona. Le gona ba e thêla maina-ina a batho ba ba-golo. Ke ôna molaô wa bona. Mo ke dikôma. Lebaka la mo ba le mphathong ba tšwara makheswa. Ba tšwara a ba bundi ba bathankana. Ke ba we ba bollago nabô. Ka makheswa ke thutô ya gore ge ba bone khwedi ba swanetše go tšwara motšwarêlô. Bona beng ke banna bjale ka ge e be batšwara makheswa.

162 ~~Ke~~ ta ngwala ka tšhupô ya maina a we ba e thêlago ge ba alugilê. A ta no ngwadi- wa ka moka ka dikhorô. The thôpha the the ngwe le the the ngwe the ta ngodiwa thôgô ya thôna.

163 A dikharebe tša ga mothabe :-

Thegopane, Thelote, Mašumu, Madome, Ntubanyane, Maphuphê, Kobeng le mabjale. Ke ôna

926

K34/82 124

maina a we ba e thêlago ôna.

164 A dikharebe tša ga Masete :-
Masete, matšeke, Thoto, malegogô, mmokêlê, Mahu-
du le Thekaloko.

165 A khoro ya ga Makôkôvôpô :-
Boroko, Makadi, Mauwane le Theritê.

166 A khoro ya ga mašumu :-
Mašumu, Matsoboloko, mathule, mokotokoto, Madu-
la, motabeya, Katsebele le mpedi.

167 A khoro ya ga Pôpêla :-
Pôpêla, mokana-wa-tau, motsebare, Mmei,
Dikwetê Dikhotwê, Photonono le mankhalaka-
na goba mathapholane.

168 A khoro ya ga Maseokoma :-
Mabata, mabuwakanye, mohetsêlo, Poholo le
Letadi.

169 A khoro ya ga Mabakane :- Mageketa,
Lepono, Mabjale, Mameele, mmaeng le Teka.

926

125

K34/82

170 Maina a dikharebe tša khoro ya ga Morei :-
Themukhiši, Šupulugane, Peperere, Moravane
Mpepi le motseri.

171 A khoro ya ga Thekwane :-
Mogale, Lešoka, Mabotwane le Ramolapô.

172 A khoro ya ga Monguale :- Nkhulukwa-
ne, mamphele, Tsetsetse, Rube, Motala, ma-
dikhunkhwane le Ntšekane.

173 A ga Nkwane khoro :- Phušumane, Nkwa-
ne, Lekola le magutswane.

174 A khoro ya ga magomane :- Khomo-swa-
na, Leala-thopo, Theššhakane, Dimpampa,
mašala le motetemedi.

175 A khoro ya ga Raganya :-
Legofu, Mohale, mahadikwa, mahudu, ma-
šilu, matsutšubele, Kutupu, Nakampe, ma-
loto goba makhaya, makhôô le Phokwana.

176 A khoro ya ga Moene :- Ramoene, Ramaja
Mohale, matsikinyane, Thethane le Rakhobadi.

926

126

K34/82

177 Maina a dikharebe tša khoro ya ga Makhōpa ;
Lekente, Nkhapele, Lepubala le Khêrêrê.

178 A khoro ya ga malesa :-
malesa, Therixi, Phupu le Ntekwane,

179 A khoro ya Thekhōbêla :
Thekhobêla, mahwabola, mathetšê, Nthetollê
le mpolobotê.

180 A khoro ya ga Šaai :
Matepe, Thebote, mpe, mahwelê, mošwene, Kho-
khola, Khaba-šaai le Thelai.

181 Ke ôna maina a dikharebe a gobolla a
a ngodibego ka mo gōdimu. Le ge dikhoro tše
dingwa di tša ngwadiwa fêla maina go redi-
wa ôna a banna ba botala. A tala a e-
pja madiba a šutella a mangwe. Ba la mo
ba bikiwa, maina a hwa, a khetthiwa ke
baratho. Mathumaša a ba e thele, ba e thêla
a buthumaša bja bona. Mathumaša ke ka bu-
ntši. Ka bo thii ke lethumaša. Mathumaša ke
ba ba tše-šigū ba bolla.

926

127

K34/82

S.7: Maina a dikwêrô.

182 Maina a dikwêrô a na, dikhoro mo basading. Le bona ba na le a dikwêrô. A nyaretsä ke medirô ya bona, dipolabolo le mašapa. Medirô ya bona: Go lema ka matšepe a diata, Go thagola, punô, pholo, gošila, go-fuga le go dira dino. modirô o mongwe ke wa go thôkômêla lapa le nto. magogo, methôto, mabole le dikhata go loga bona. Dipolabolo; le tšona di nyaretsä maina a dikwêrô. mašapa ke a go ômana. Le ôna a nyaretsä dikwêrô. Bjale mosadi yo mongwe le yo mongwe o ta hwetsana leina ka medirô eya ka gôdimu.

183 Go tša ngodiwa maina a dikwêrô ka go:-
Mapompale, Thebodu, matšepe, mothugo, mošothi,
mpholwane, mokhatšo, mošidi, makeswele, magabollê,
Thefudi, mophuthi, mongaolo, motapa, mokhuša,
mathafane, Ntoišetseng, Ditšhila, mmamagogô,
matšakha, Dibokwane, mabore, Nkhata, marêtêlê,
mpelebetê, Lerobo, mokhopolodi, Nkekelê,
mosibudi, Epoo!, mma-a-hwilê, Otši, mpja,
mohudubête, mpa-e-hoše, malefiso, Tatakanti,
motatšo, makhari, makokong, Kekhailê, Letoba,

926

K34/82 128

motšheki, Teka, mphekama, mantši, mathepho-
ko, malešapane, mophorogetši, malethokwane,
Pharavé, Šobošobo, mathoké, Pokolo-ya-mathaka,
matšhego, manyobôthane, matšikhidi, Manyane,
mašakanya, Khašaa, Tuu, mampeng, mpheo,
Haya, Latswe, makhopélé, marêtélé, manawé,
makopi, Thethepe, Eši, Mamoko, Maganong, Mo-
selesele, Makwele, Morukhwé, Mankeke, Mothophi,
Mokhalo, Theřité, Thennana, Mathinya-dianego, Di-
kalaku, mankwele, Pebane, mankale le Kobo-
ga. maina a dikwêrô ke a mantši ka maata.
 Bjale a na le dithalošo.

184 maina a a ka gôdimu, a ta thalušwa ka mekhwa e we a ilego a teiwa ka yôna

185 Mampale. Ke leina la dibodu. Gopompa-
 la ke go robala. Basadi ba bangwe mo ba
 šoma, yêna o diyo re poo ka fathe ga
 mo-rithi, ge ba e ya gae le yêna o šika-
 ra letšope o ya gae. O ilé a hwetsana leina
 le we ka mokhwa o we.

186 Thebodu. Ka buntši ke dibodu. Bjale le
 a le na mong. Ke ka bitšwa ka gore ke
 la kakaretšo la maina a dibodu. Bjale ka ge...

926

129

K34/82

ba re mapompale the bodu.

187 matšepe. Ke le lengwe la babodu, modirô wa gwe ke wa go rôba mefini. Le baka ka moka monna o emetšê go bêta mifini. Mmalô! goriade ke monna. Tsatši le lengwe le le lengwe ke bigiwa letšepe. Wena o lema bjang ba ngwe bona ba lema bjang. Ke moka a napa a rêla moradi gore ke matšepe.

188 mothago. Ke la moradi wa go khôna kudu go thagola. Letšema mo le thagola ka matšepe, ka moragô go na le bafati; Tema ya mothago e be e tha fatiwi; ke motho, ka gobane o wa khôna go thagola. O ilê a hwetsana leina ka mokhwa o we.

189 masoŋhi. Ke le lengwe la dibodu. O ilê a hwetsana leina le we, ka bakeng la go the khonê go lema. le go thagola. O rêma kôwa kholê ke moka a ôba bjang le mobu a bipa bjola bja go the remiwê. Bafati a ba fate ba diyo thagola ka diata. O šita ba mo ōmanga e motho a re, a divi botseba letšhemong ya gwe o fo šotha le go buna a khone.

926

K34/82

130

190 Mpholwane. Ke mosadi wa basadi. Mo a fola mabêlê a gwe, a nyake a šalla mokong. Mosadi wa the bodu a šehle go yêna. O nyaka kudu ba we ba khônago go fola. O ilê a hwetsana leina ka baka le we.

191 Mokhatšo. Mokhatšo ke buušwa bja leheya. Dithoro a di thobudiwi, ba no khatsa ka lwala ke moka ba šila. Buušwa bja mokhatšo bona lé matapana a lwala le tšhilo. Mosadi yo we a be a nyaka kudu go faga bjôna. Ge maušwa a išwa khorong, bja mokhatšo ke bja gwe. Ke moka a napa a hwetsana leina ka mokhwa o we.

192 Magabollê. Gabo-gabo ke go šila ka goga-botsa. Keotsa le na le buušwa bjo bo bitšiwago mogabo. Mosadi yo we, a be a o kwana le buušwa bja mogabo. Go šila a be a gabotsa. Monna o ilê a ba a lwa naê, a mmotsa gore o swanetsê go gabolla bupi ka gobane o gabutsitsê. Banna ba ilê ba sola monna. Monna o ilê a re ke di di kwilê. Ke moka mosadi waka a ka the tha khôna go gabolla. Ba napa ba mo kwêra ka gore ke magabollê.

926

131

K34/82

193 makhwatšo. Ke leina la bo ngwana-ngwako. Bjale mo gobolwabolwa ka a dikwêrō. O ilê a redi-wa ke badiši. Mo dikhomo di tēna mathakeng, badiši ba khwatša makhwatšo. Ke gore mahe-ya a we mmuni a ilego mo a buna, a the ke a bōna. Ke ōna makhwatšo a we a khwatšiwago ke badiši. Ba be ba hwetsāna makhwatšo a mantši tšhemong ya makhwatšo. Ke mokhwa o we a ilego a hwetsāna leina ka gona.

194 Mošidi. Modirō wa go šila o na le dikela tše pedi. Ditela tše we ka moka ga tšona ke go šila. Go-šila go ga bedi, ka mekhwa e; go-tuma le go-gabotša. Mosadi yo a be a tha tšwafe go šila fêla a be a gabotša. Ke mošidi ka gobane a tšwa-fe.

195 makeswele. O ilê u e thêla ka nosi. Ke leina la bo mamonyadiwê. Monna o na le basadi ba ba bedi. Yo mongwe ke mamoratwê, yo mongwe ke mamonyadiwê. Bjale mosadi yo we, e be e le mamonyadiwê. A be a feela a bolabola ka gore ke nna makeswele, ke swele madi a mmele. Ke moka ba napa ba mmitsā ka mokhwa o we a bobolago ka ōna.

K34/82

196 Thefudi: Mabêlé a ^elotšā a robiwa, ke moka a beiwa maraleng. Marala ke ka buntši. Ka buthi ke lerala. Marala a agiwa mašemong, ke a mabêlé a ^elotšā. Mašala ke a mabêlé a leheya. Ona a agiwa magae, mašemong ba tšhabiša mahodu, Mosadi yo we Thefudi a be a na le bjako bja gofola. Le ge a be a le mabjakwane, a be a khōna gofola. mabêlé a gwe a be a tša šale mokong. Ba mo kwera ka gore ke mabjakwane empa ke Thefudi.

197 Mabjakwane. Ke motho wa go phakiša. O ka ba mabjakwane empa bjako bja go gwa ba bja lefeela. Ge e le buušwa o tša tšatola bo tšesū bu butšwe. Mosadi yo ke le šaedi. O na le bjako bjale a re tšebe gore o kitimela kae. medirō ya gwe ka moka e ka tše ke ya tswara tšela. Ba mo kwera ka gore ke mabjakwane.

198 Mophuthi. Buušwa bo faga ke dithakha, mašae- di a phuthiša. Buušwa mo bo phuthile bo ba le dikele ka bothi tšhekele. O ilé a rediwa ke banna ka baka la go phuthiša buušwa bja gwe. Tsatsi le lengwe le le lengwe buušwa bja gwe, o no hwetsana bona le dikele. Mosadi yo ke le šaedi. Motho a re, o diyo phuthiša. Ke moka ya napa ya ba leina.

926

K34/82

133

199 Mongaolo. Ke leina la buušwa. Ba fagêla badikana. Banna ba nyaka mantaposana. Mongaolo le kologa a ba a nyake. Mong wa leina a be a khôna go faga mongaolo. Ke buušwa bja go tiya kudu. Le ge o ka bo tiya ka thepakêlê a bo pobege. Ge a have, o diya mantaposana, o ya phuthiša. Banna ba mo kwêra ka gore ke mongaolo ka gobane o khôna ôna. Ke moka ya napa ya ba leina.

200 Kologa. Ke leina le lengwe la buušwa. Lona le fitiša le mongaolo ka gobane bo loya go feta. Mo o re ke a bo ngatha bo fo o-loga. Moapele wa bjona o ilê a e pega. Le hono pitša e ntšhitile ba bina tou. Keng. Ke apele kologa. Ka go tšile mo we ke nyaka go diya mapoto. Bo tšise kologa. O ilê a bujša. Ba ilê ba bo gumiša. Ke moka a napa a hwetsana leina la kologa.

201 motapa. Leina le, le na le thalošo tše pedi. Wa mathômô ke wa buušwa. Wa bo bedi ke wa go the tiê. Motho wa go the tiê o ka re, a na marapô. O bjale ka motho yo a nwelego bjala. Motho wa mohuta o we o bitšwa motapa. Motapa wa buušwa, ke go the loiše. Bo bitšwa motapa. Ba

926

K34/82 ¹³⁴

ilê ba mo rêla leina le we ka baka la go thêloise,

202 Ntoišetseng. Moradi o ilê ke faga buušwa o dirile motêpa goba motaapa. O tšama a khopêla bu-upi bja go loiša pitša ya gwe. Ba ta mo thuša. Ka motswana a goma a boeletša. Bjale mo we o ta hwetšane leina. Le a mmôna, ntoišetseng o wa ta, o t^{ti}re re, re mo loišetsê. Ka ~~mmete~~ mo a fitša a bolabola ka ôna mokhwa wa go loišetswa. Bjale ge ba mmôna, a tha ta, ba uta maupi. Ba re ntoišetseng o wa ta. Ke moka ya napa ya ba leina.

203 Mokhuša. Morogô o wa a khušwa, ke moka ba o anêga wa ôna. Ba o bitša mokhuša. Go khušwa ke go apeya ga ôna. Leina le, le šupa gore a o budušwi ba diyo o khušwa fela gore o re huu, mabapi le gokhuša ga nama, ba lla ge machi a ka the bônale ke ~~moka~~ ba e tha-tola. A ya butšwa, o diyo e khušwa. Ba ilê ba mo kwêra ka gore morogô wa gwe a be a tha apee a be a no khušwa. Ge e le mabapi le buušwa ke pôpa.

204 Mathafane. Mathafane ke khogo. Go na le khogo e o hwetšanago mafafa a yôna a thafile, ke yôna e we ba e bitšago mathafane. Mokhuša le ôna o wa thafa. O nyaka go apeywa wa tšhed-

K34/82

wa ditou goba dikokô. Ge o ka no re ke mokhuša
ke moka wa no o khusa, o ta thufa. Mathufane
o ilê a hwetsana leina ka baka la go the khôtêlé
mokhuša wa gwe ka ditou ^{le} goba dikokô.

205 Ditšhila. Kowa leineng la mokhuša, go ngo-
dilwê lentšu le gokhôtêla. Lentšu le gokhôtêla-
ditšhila. meeti a bilugile a khošetse ke bana ke
ditšhila. morogô o khôtêlwa ka khoti ya lehô. Mokho-
tedi, o re khôto-khôtô ka yona khoti ya lehô. Ke
mohwa o we ba re go ke gokhôtêla. Bjale ditšhila
ke ditšhila. Dikobô di na le ditšhila, mmele ona
le ditšhila le meeti a na le ditšhila. Bjale mosadi
yo Ditšhila a be a tha nyake ditšhila. Ngwana a
kha meeti a nwa a goma a boetsa ka pitseng, a
be a falatsa a re, a ke nyake ditšhila. O ilê a
hwetsana leina ka mohwa o we.

206 Mamagogo. Mamogogo ke ka buntši. Ka bothii
ke legogo. Magogo re robala gôdimu ga ôna. Bjale
mong wa leina le, e be e le molugi. Ba-reki ba
be ba noya ba ntšha. Bjale polabolo ya gwe
a re ke yêna mmamagogo. Ba napa ba mmitša
ka lona. Ke tsama ke nyaka magogo a ke a
bone. Ke moka ba mo šupa gone.

207 Matshakha. Ke legogo ka buntši magogo ka buthii legogo. Matshakha ke magogo a a thuge-tšego. Mosadi yo ba ilê ba morêla ka mokhwa o we ka baka la gore a be a robala gôdimu ga matshakha. Bana ba gwe e be ba rota kudu bošego. Gapê meretô a e bee legogo. Ka bakeng la bôdidi, a šitwa go rêha a maswa. Ke ge ba mo kwêra ka gore ke matshakha.

208 Dibokwane. Mosadi yo e be e le mamonyadiwê ka baka la diboko. Bana ba rota bošego. Ka morwana mmagô bona o swanetšê go tsoga a a nêga magogo. Mola ba rotetšego, o swanetšê go tšhela magala. Diboko di ka thebe gona. Bjale yêna a be a no le-thetsa. Ntô ya gwe e be e na le diboko. Ba ilê ba mo kwêra ka gore ke dibokwane.

209 Mabore. Ke la dikwêrô. O ilê a hwetrana leina le we ka baka la polabolo ya gwe. Ke nna mabore. Ke wena mabore bjang. Ke kwile bale ba opella, bare mma-bore e la mahodiyoto. Ke moka a no gola ba mmitšâ ka lona.

210 Nkhata, O ilê a e thêla ka polabolo ya gwe. A be a na le phetha e ba e bitšago thekhata. Bjale e be the motswanêla kudu. Thekhata

926

137

K34/82
 the a go tswanêla, e ke o belegilê na^hthô. Le nna
 mong ke nna nkhat^ha. Ke gore le nna ke a khat^hisa.
 Ba napa ba mmitš^ha Nkhata.

211 Marêtelê. O ilê a hwetsana le ina le la
 dikwêro ka baka la mokhwa wa gwe. Ka
 motswana ke ta tsogela go topa marula. Jo-
 riale ke mosadi yo mongwe. Le nna ke taya
 nago. Mothomi o ta tsoga e thale ka mo-
 tswanyana kudu e thale bošegonyana ka pele
 ga mahube a banna. O ta fitlha a mo-
 tsose. Ke moka o ta thoma go no rêtêlega
 le nto. mahube a basadi a ta ba a hu-
 bala. Basadi ba be ba tha nyake go tšwa naê
 ka baka la go rêtêlega ga gwe. Ba ilê ba na-
 pa ba se ke marêtelê.

212 Mpelebetê. O ilê a le hwetsana ka baka
 la dikwêro tša polabolo ya gwe. Batho ba alwa.
 Ke moka yêna o ve a balwe, ba belebetana. Je
 ba dutš^hi ba lebeletš^he go belebetana ga bona, ba
 bôna yo mongwe a e tšwa madi. Bônang mpelebetê
 o bolobotš^he maaka, a no ve, a balwe ba belebetana.
 Ke moka ba napa ba mo kwêra ka gore ke
 mpelebetê. Yêna mong wa lona, o bolabola ka ga
 monna le mosadi, mo ba šoma mošomo wa bona.

926

K34/82 138

213 Mothokha-ntwa. Mong leina la gwe ke makha-takô. Batho ba nwa bjala, ntwā a e gona. Yēna o ta ba a dira gore ntwā e be gona. Ka moragō ga mo ba lwele, ke moka o wa the nyaretša. O the nyaretša ka mokhwa o: Ke nna makhatakô the molongwana, mothokha ntwā le mothwa ntwā e the gona. Le ya mokwa gore mosadi yo la o reng. O butšišang o mo kwilē. O re ntwā e thokhilē ke yēna. Ke ge ba mo kwēra ka gore ke yēna mothokha-ntwa.

214 Lerobo. Motho wa lerobo o tšhabiswa ke batho. Kudu o le diya moteng wa gwe. Lerobo e be go gopolwa gore ke la banna aowa le basadi ba na lo. Ga nyake go dula fathe o bjale ka mokokomadi-phuru kokomadi. O re o mmōna a the kokometše kowa ka moragō wa mmōna kowa. Ke mosadi wa lerobo. Ka moragō-nyana o ta o kwa a ēmana le yo mongwe.

215 Mokhopōledi. Ke leina le a ilego a le^hwetšana ka polabolo ya gwe. Mokhopō ke tšwa naō ga batswadi. Lodi ke lenti. Bjale o ilē a ima a thale ^{gagabō} bogadi. Batswadi ba ilē ba ntšha mpa. Ba mo tšema matswele ka lenti. O khopa matswele a gwe gore a

926

139.

K34/82

the ke a tšwa mekhato. Ke mokhwa o we a ilego a e pitsa ka gore ke yêna mokhopolodi.

216 Nkekele. Ke leina la pitsa. Ge ba e nwa bjala bja ka gore ga yôna, le the ba hae, le ka theke la bo fetsa. Bjale mosadi yo we, mo a divile bjala e be bo sita. Bjale a diyo bitsa batho gore ba tê ba mo ekêlê. Ke moka ba napa ba mokwêra ka gore ke nkekele. Bjala bja go baba (goyalaka) re a ekelana.

217 Mosibudi. Ke la dikwêro la thesadi, mokhwa wa lona a le na mosadi fêla le monna o wa rediwa. Motho mo a ka re, mosibudi, yo we a tšwego leina le we, o ta bôna a kwata. Ke motho wa le bolabolo la go balabala. Ba mo vêtékanya ka mokhwa o: Ke mosibudi mma-balang, mmabalang magakhala. Ke motabo wa mafa le-leme.

218 Magakhala. Magakhala ke mašotše. Ka the gagešu re a bitsa magakhala. Bjale ditšhaba tše dingwe di a bitsa mašotše. Ke mohuta o mongwe wa diboko. Diboko tše we di a lewa. Ke tše dintši kudu. Motho a ka the ke a di bala a dijkhôna. Ke yêna mosibu-

926

140

K34/82

di, o no balabala ka mokhwa o a balabalago ka
 ôna empa a ka theke a khôna. Ke motabo wa
 mafa leleme. Tšê dingwe a di gona, o ta no go-
 fa leleme. mafellô a leina la moibudi;

219 Epo. Mong wa lona o le hwetsane ka baka
 la polabolo ya gwe. Je a bolabola le yo mongwe,
 a ka theke a toga a the-šû a šumša lentšû
 le epoo. Epoo ke gore leêpana. Leêpana ke la
 bogadi. Ke moradi wa go êpa ke ba bogadi, mo a
 diya tšê dibote go no swana le mo a dira tšê
 go befa. mafellô, ke kuno ya epoo.

220 Mma-a hile. Motho ke nôga, kabaka la
 gore a tsepiwi. Ka gare ga motho go na le me-
 môya e mmedi. Le mo dipolabolong memôya e
 we e a šoma. Môya o mongwe o nyaka go hau-
 tšâ kudu. O mongwe ke o mosee a o nyake go
 hautšâ. Go hautšâ ke go bolabola tšâ maaka.
 Bjale dipolabolong tšâ motho, ve hwetsana: maaka
 le nnete. O ka bôna kang gore motho o bolabola
 maaka goba nnete. O ta okwa, o ka theke wa
 bôna. Polabolo ya nnete, o ta okwa a ve mma-
 a-hwile ke a rereša. O swanetšê go mo theletšâ
 ga bote, o bolabola nnete. O aine ka motho yo a
 hwilego. Je o ka okwa a ve, komo ya basadi ke

bolabola nnete. Go wa khodiša empa a go khodiši kudu ka gobane kōma e a tšija. Go no swana le yēna monna mo a ve, koma ya banna thaka la ma-lešapa. Ge a bolabola nnete, o tšare ke nnete papae a-hwile. Mong wa leina maaka le nnete e be di no tswana ka gobane a be a no ana ka mma-a-hwile. Ba napa ba ve, mma a-hwile.

221 Otsi. Ke kolobê. Leina le la dikwêrô a yona motho yo a le nyakago. Le ga le tša nyakiwi, ba go mamaretša ba go mamaretsitše. Kolobê e phela ka lešakeng. Mong wa yōna o swanetše go ya a efa meroko. Ka moragô ga mo e llê ke mōha e a robala. Ke ôna modirô wa yōna go robala. Ge ba e bitša ba ve, otširotsi ke mōha e a dumêla. Leina le we le šupa motho wa tšebodu. A ja tša go ja o wa robala. Ge e le monna wa o kwa ba ve ke kolobê, ke gore basadi ba mo fagotše, a thakhōna go ya basading. Ba no mo feepa feela. O bitšiwane mokolokoto.

222 Mpja. Ge motho a gopola medirô kudu dijo tše e tšago, go bothoko kudu ge motho a e ra yo mongwe a ve ke mpja. Mosadi yo mpja a še mong leina la gwe, ke leina la dikômô tša ge a kōma ke monna. Monna wa gwe o ilê a hwa, a šegela

926

142

K34/82

ke morwa mohu. Mošegedi o ilê a mo tswara a na le moratho wa gwe. Mogolo o ilê a re ga moratho, feta le mpja yago. O ilê a dula le moratho. Leina la mpja a laka la nyarêla. Moratho o ilê a mo tswara a na le monna yo mongwe bošego mašemong ba e nwa morula. Mogolo waka a be u bola-bola nnete mo a re mosadi yo ke mpja. Ke moka la napa la thupêla ba re ke mpja.

223 Mohudubêtê. Ke mohuta o mongwe wa dišsie. mong wa leina o ilê a e thêla ka noši. O ilê a e thêla ka bakeng la bušwana, monna wa gwe a be a na le basadi ba ba bedi. Mosadi yo mongwe bana ba gwe ke ge ba phela, yêna a bêlêgêla fathê. O ilê a thôma go epella koša e: mohudubêtê le go bêlêga kudu, mohudubêtê o na le bana ba bantši. Ke moka ba napa ba mmitsa mohudubêtê.

224 Mpa-e-boše. Motho o the gafêla go nwa bjala kudu, o nyaka go tagiwa le tša ntê a the-ke a di kwa. Polabolo ya gwe, o re o nyaka go lebala mašuwana. Motho mo a tswere ke tula, a khone go repana, thepamo ya gwe e ka peelong. Batho ba repana kudu mo ba nwele bjala. Mong wa leina, o ilê a dira bjala. Ka moragô ga mo ba

926

143

K34/82

hoše ba thōma go repana. O ilê a re, mpa-e-hoše
 the repō the tšwa kae. Ke moka a thōma go bina.
 Ke moka ya napa ya ba leina.

225 malefiso. Lefiso ke leina la pitša, morula o
 gona, goriale ke mong wa leina. mo ~~ba~~ e ya,
 ke moka o no ntšha ka lefiso. Tsatōi le lengwe le
 le lengwe ke molaō go no ntšha ka lefiso. Ke ge
 ba mo kwêra ka gore ke malifiso.

226 Tatakanti. Ke leina la pitša. Ke e kholo
 e we e bitšiwago nkhō. Mong wa pitša ba ilê
 ba mmitšā tatakanti ka baka la polabolo ya
 gwe. Ba we ba ntšhago dino tšā bona ka ma-
 fiso, o wa ba ômanya, a ba bōtša mo yēna
 a ntšha ka tatakanti. Ke moka ba napa ba
 mmitšā ka lonca.

227 motatšo. O ilê a hwetšana leina le kaba-
 ka la polabolo ya gwe. Ba-agišane ba hwetšana
 mabjala. Bjale ba bangwe ke mahohodi. Ba thō-
 ma ba nwa ka ntong, ka moragō ga mo ba nwe-
 le ke moka ba bontšha. Ba ntšha e leteka.
 Mong wa leina ke moka o thōma go ômana.
 Nna a ke ntšhe leteka, ke ntšha e tšetše. Ke
 moka ba mmitšā gore ke motatšo ka gobane ya